

שאלת שאלות המקדמות את השיחה

"הטובה שבמידות האדם - שיהיה שואל" (רבי שלמה אבן גבירול)

הכנת מצגת: רונית דינור

האם את/ה זוכר/ת איזו שאלה משמעותית שאלת היום מישהו/מישהי?

האם מישהו/מישהי שאל/ה אותך היום, שאלה שהיה לו/לה לקבל ממך תשובה?

**כתומך/ת הוראה, עד כמה הינך משקיע/ה מחשבה בניסוח השאלות,
בנושא שעליו את/ה מתכנן/ת לשוחח עם התלמיד/ים?**

כתומך/ת הוראה, יש חשיבות גדולה לאופן שבו את/ה מנסח/ת את השאלות במהלך המפגשים עם התלמיד/ים. שאלה המנוסחת נכון, תאפשר לתלמידים להביא את עצמם לידי ביטוי באופן מיטבי.

בנק מילות שאלה

בחירה נכונה של מילת השאלה,
ששואל/ת תומך/ת ההוראה,
מסייעת לתלמידים להבין
ולהתמקד, בעת מתן התשובה.
בנוסף, הבחירה הנכונה של
מילת השאלה, מכוונת לחשיבה
ולראיה רחבה של הנושא הנדון,
במספר היבטים.

מתי?
מדוע?
כיצד?
איפה?
מה?
לשם מה?
מי?
מה יקרה אם..

כמה?
למה?
לאן?
איך?
האם?
איזה?
במה?
מה הקשר?

מהי שאלה טובה?

השאלה "מה שואלים עכשיו?" ראוי שתישאל כל הזמן ותוצב כתמרור בראשו של המדריך. העיסוק בשאלה זו מחדד את הצורך הן ברפרטואר שאלות שיסייעו למדריך לשאול את השאלה הנכונה בזמן הנכון, והן בחשיבה בזמן הדיאלוג.

"שאלות טובות" הן שאלות המובילות ליצירת ערך בהיבטים אלו:

✓ פיתוח הבנה מערכתית

✓ פיתוח חשיבה רפלקטיבית וביקורתית

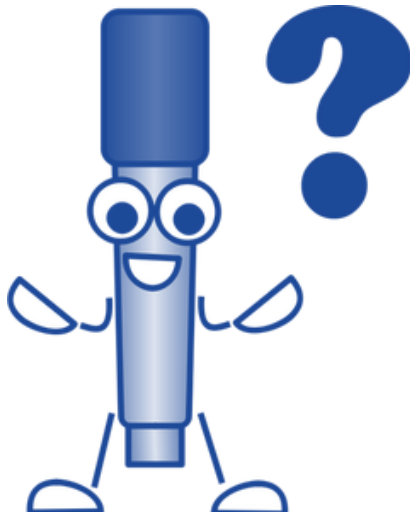
✓ עידוד לחשיבה פורצת דרך

✓ יצירת השראה

✓ פענוח מצבים ויצירת בהירות

✓ יצירת פתרונות

✓ היכרות והבנה עצמית

סוגי שאלות

שאלה סגורה:

לשאלה סגורה יש בדרך כלל, רק תשובה אחת, והיא מזמינה את התלמיד/ה לענות ב"כן" או "לא", "נכון" לא "נכון", או, תשובה של 2-3 מילים. לדוגמא:

- האם הכנת שעורים?
- את/ה רעב?
- הבנת את החומר הנלמד?
- היה לך קשה?

שאלה פתוחה:

לשאלה פתוחה יש מספר תשובות והיא מזמינה את התלמיד/ה לתת תשובה מורחבת, עמוקה, המבטאת מחשבות על... תיאור, "סיפור", רגשות, הסבר וכד'. לדוגמא:

- מה קרה לך כשהיית שם?
- מה דעתך על המצב?
- איך אתה היית רוצה ש...?

סוגים שונים של שאלות פתוחות (בשיח פרטני או קבוצתי):

- ♣ שאלות אינפורמציה - "כמה זמן זה כבר מציק לך?", "מה היה הציון הכי נמוך שלך?"
- ♣ שאלות הרחבה - "אילו סיבות נוספות יכולות לגרום לזה?"
- ♣ שאלות לחיפוש הוכחה - "מה גורם לך להאמין שזה נכון?"
- ♣ שאלות להבנת התלמיד - "מה הרגשת?" "מדוע זה חשוב לך?" "מה הכי קשה לך?"
- ♣ שאלות גישוש - "למה את/ה מתכוונת?" "למה את/ה חושבת/ת ככה?"
- ♣ שאלות הסבר - "אילו תנאים צריכים להיווצר על מנת שהסיטואציה לא תחזור על עצמה?"
- ♣ שאלות השוואה - מה ההבדל, לדעתך, בין ___ לבין ___?"
- ♣ שאלות בראיה קדימה - "מה תעשו בשלב הבא?", "מה הייתם רוצים שיקרה במפגשים הבאים?"
- ♣ שאלות תיאור - "מה ראיתם כשזה קרה?", "איך זה נראה?"
- ♣ שאלות לקידום הדיון - "מה הטיעון של מי שחושב אחרת מכם?" "מה דעתכם על העמדה שהוצגה?"
- ♣ שאלות חקירה – "מדוע עשית את זה?"
- ♣ שאלות להמשגה וסגירת דיון - "איך הרעיון קשור לחיי היום יום שלכם?" "איזה ערך עומד מאחורי הנושא?"

מהי שאלה פוריה?

ע"פ יורם הרפז, הפדגוגיה של השאילה מעמידה את השאלה במרכז של ההוראה והלמידה.

היא מסיטה את ההוראה מהמכוונות שלה ל"תשובה נכונה" למכוונות ל"שאלה פורייה".

שאלה פורייה הוגדרה כשאלה בעלת שש תכונות יסודיות:

- שאלה פתוחה** - שאלה שיש לה כמה תשובות שונות שלעיתים גם סותרות זו את זו.
- שאלה מערערת** - שאלה שחושפת קונפליקטים, מעלה ספקות, ונדרשת חשיבה על שורשי הדברים
- שאלה עשירה** - שאלה שדורשת תשובה המסתמכת על מחקר וידע. שאלה שנגזרות ממנה שאלות נוספות.
- שאלה מחוברת** - שאלה הרלוונטית לשואלים ולחיי היום יום שלהם
- שאלה טעונה** - שאלה שיש בה ממד אתי; לשאלות בעלות משמעות אתית יש מטען אמוציונלי ומטאפיסי חזק, שיש בכוחו להניע למידה ומחקר.
- שאלה מעשית** - שאלה שניתן לעבד לשאלת מחקר; שאלה שיש עליה מידע נגיש לתלמידים

אופן וניסוח השאלה ע"י תומך ההוראה

אופן וניסוח השאלה מהווה מפתח לתשובה שתתקבל מהתלמיד/ה.

לדוגמא:

★ **שאלה ארוכה ומסובכת** – שאלה שאין בה מיקוד ומקשה על הבנתה ומתן מענה.

★ **שאלה מרמזת** – שאלה שהתשובה חבויה בה באמצעות רמזים או טון הדיבור.

★ **שאלה רטורית** – שאלה הטומנת בתוכה עמדה או מידע ואין כוונה אמיתית לשאול שאלה.

★ **שאלה הנשאלת בעיתוי הלא נכון** – שאלה שלא לוקחת בחשבון את מצבו של התלמיד, שלעיתים

מתבייש או נבוך לענות, מול חבריו.

★ **שאלה המוצגת כדילמה** – שאלה המאפשרת דיון רב מימדי ודורש הצגת טיעונים.

★ **שאלות המעוררות "דיסוננס" קוגניטיבי** – בדרך כלל שאלה גדולה המעוררת לעיתים אי נוחות אך

גם מעוררות לחשיבה ברמה גבוהה.

ממה מומלץ להימנע?

על מנת להימנע ממצבים של דחיקת התלמיד/ה לפינה, ע"י שאלות "חקירה", שנותנות תחושות של חוסר שביעות רצון או חוסר סבלנות מצד החונך/ת, חשוב להקפיד על ניסוח השאלות. באמצעות ניסוח ראוי של השאלות ניתן להגיע לתוצאות טובות יותר: שיתוף פעולה ופתיחות גבוהה יותר של התלמיד/ה. לפניך דוגמאות לחלופות לשאלות "חקירה":

שאלות "חקירה"	חלופות לשאלות "חקירה"
למה עשית את זה?	מה היו הסיבות לבחירה שלך לעשות זאת?
כמה אחוזים מהזמן אתה מצליח?	מה אתה רואה, שמאפשר לך להבין שאתה מקבל את התוצאות להן אתה מצפה?
האם עדין יש לך קושי עם _____ החדש?	אלו חלקים ב_____ החדש נראים לך מאתגרים במיוחד?
מה גורם לך לחשוב כך?	איך הגעת לתשובה הזאת?
למה התנגדת לעבוד בקבוצה?	מה יש בעבודת הקבוצה שמקשה עליך?

תלמידים שואלים שאלות?

שאלות הנשאלות ע"י תלמידים משקפות את רצונם להבין טוב יותר את הקורה סביבם במעגלים שונים, ומאפשרות להם לבטא את סקרנותם.

שאלות התלמידים מעצימות את הדחף שלהם להשלים ידע חסר או להעמיק בהבנת סוגיות המעניינות אותם.

אופן שאילת השאלות של תומך/ת ההוראה, והמקום! שניתן לשאלות של התלמידים, מהווה מרכיב חשוב ביצירת הקשר והעמקת נושאי השיחה והלמידה.

תומך/ת ההוראה יכול/ה ללמוד מתוך שאלות התלמידים מהו הידע שלהם ומה נדרש ממנו/ממנה על להעמיק אותו. כמו כן, השאלות משקפות לתומך/ת ההוראה, את התחומים והנושאים שמעניינים את התלמידים.

עידוד התלמידים לשאילת שאלות יאפשר דיון פורה בכיתה ואוירה של פתיחות, סובלנות ונכונות לשמוע ולהשמיע מגוון דעות ועמדות.

תלמידים שואלים שאלות?

במציאות, שאילת השאלות ע"י התלמידים מהווה חלק מהתפתחותם וסקרנותם. ככל שהתלמידים מתבגרים, הם נוטים להמעיט בשאילת שאלות מהסיבות הבאות:

לעיתים קרובות, בבית הספר, המורה בכתה נוטה לייחס לעצמו/ה את תפקיד "שואל/ת השאלות" והתלמידים עונים, והם מתרגלים ששאילת השאלות נועדה לתת תשובה הקשורה לתכני הלמידה בכתה, ולא מבינים שהם יכולים לקחת אחריות ולשאול שאלות המכוונות למעגלי חיים רחבים יותר.

יש מצבים בכתה שבהם התלמידים נמנעים מלשאול שאלות מפני שהם מתביישים מתגובת תלמידי הכתה. ולעיתים, התלמידים חוששים מתגובה צינית של המורה. או שאופן שאילת השאלה ע"י המורה, אינו מעודד מעורבות והשתתפות.

- תלמידים מזהים מה יחשב כ"תשובה נכונה" בעיני המורה, ומכוונים אליה.
- ככל שהמורה שואל/ת יותר שאלות, כך התלמידים שואלים פחות.

ויחד עם זאת, סוגי השאלות שהתלמידים כן שואלים, ממוקדות בדרך כלל בשאלות הקשורות לתכני הלימוד, שאלות הבהרה, או שאלות על מנת למשוך תשומת לב של התלמידים האחרים בכתה (מביכות, מתחכמות) ...

ניהול שיחה/דיון – שלבים בשאילת השאלות

מיומנויות שהחונך/ת נדרש/ת להן בעת שאילת השאלות

✓ הקשבה והכלה

✓ עידוד

✓ איסוף, שיקוף הנאמר

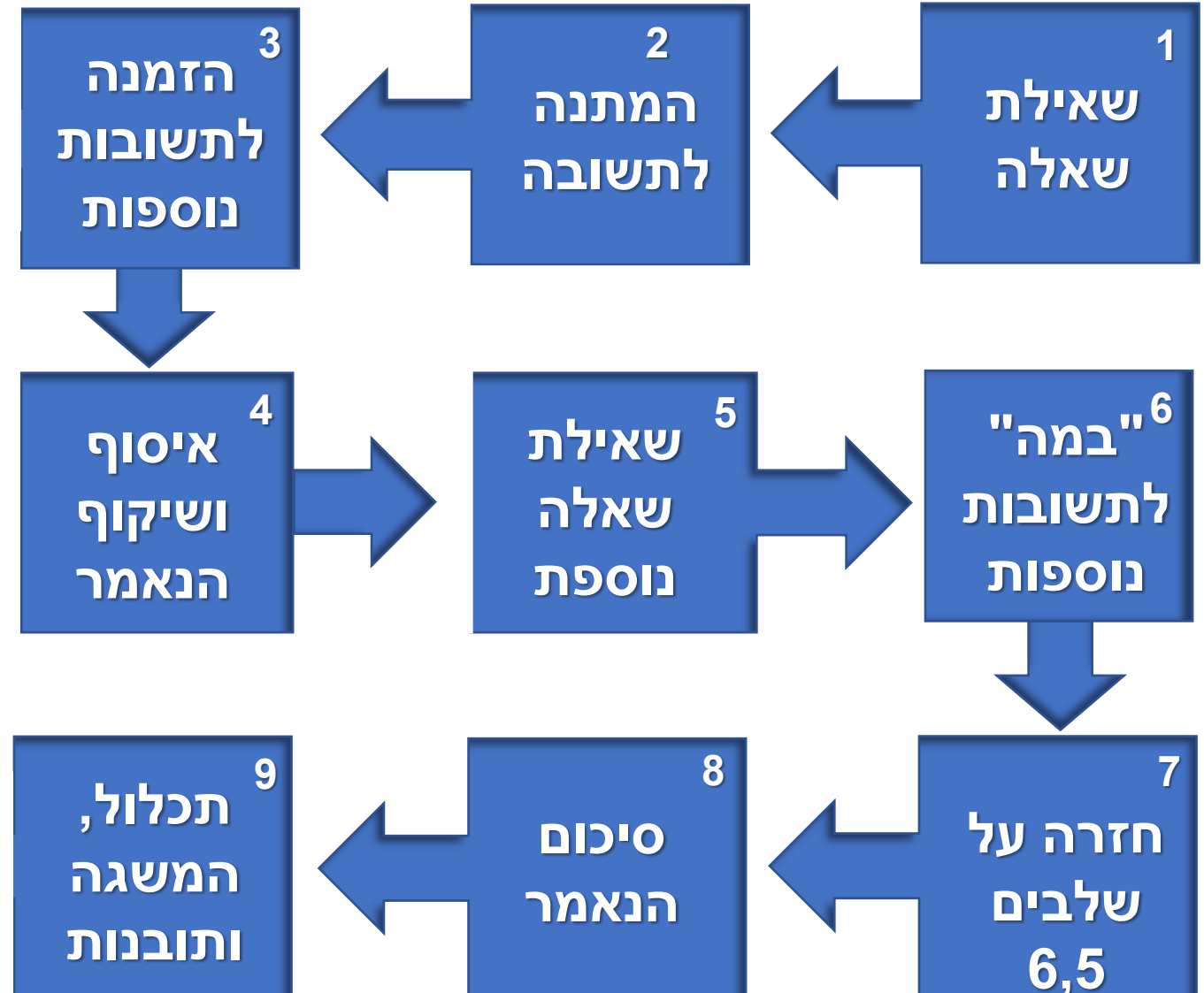
✓ שיתוף מקסימום תלמידים

✓ יכולת להפנות שאלה למי שחושב אחרת

✓ לתת מקום לדעת מיעוט

✓ קישור בין הנאמר לנושא הדיון

✓ יכולת לסכם (לתכלול), להמשיג

לעיתים, כשקשה לעורר ולנהל שיחה עם התלמידים, מומלץ לפתוח את המפגש בטריגר ש"זמין" אותם להשתתף בשיח, ויאפשר להם לענות לשאלות, באופן אינטואיטיבי ועם פחות עכבות. ניתן לעשות זאת באמצעות שימוש בטריגר מעורר, שעוזר לתלמידים להתחבר ולהיות מעורבים.

דוגמאות לטריגרים שונים:

- לשאול שאלה ולבקש שיחפשו את התשובה, שמתחבאת בסרטון קצרצר (בנושא הרלוונטי), שיוקרן לתלמידים.
- שימוש בתמונה או קריקטורה רלוונטית. לשאול שאלה המתייחסת לטקסט הויזואלי וקשורה לנושא.
- קריאת קטע קצר פרובוקטיבי בנושא הרלוונטי.
- שימוש בחידה.
- להביא חפץ ולבקש מהתלמידים לומר איך לדעתם הוא מתקשר ל...
- אסוציאציות למילה הקשורה לנושא.

הפניה לחומרי עזר:

שאלת שאלות בהדרכה אישית, אבני ראשה

<https://avneyrosha.org.il/resourcecenter/resourcesdocs/%D7%A9%D7%90%D7%99%D7%9C%D7%AA%20%D7%A9%D7%90%D7%9C%D7%95%D7%AA%20%D7%91%D7%94%D7%93%D7%A8%D7%9B%D7%94%20%D7%94%D7%90%D7%99%D7%A9%D7%99%D7%AA.pdf>

הבחנות בין סוגים שונים של שאלות

<https://in.bgu.ac.il/humsos/pedagogy/DocLib/%D7%94%D7%91%D7%97%D7%A0%D7%95%D7%AA%20%D7%91%D7%99%D7%9F%20%D7%A1%D7%95%D7%92%D7%99%20%D7%A9%D7%90%D7%9C%D7%95%D7%AA%20%D7%A9%D7%95%D7%A0%D7%99%D7%9D.pdf>

פורטל עובדי הוראה , מרחב פדגוגי, עידוד שאלת שאלות על ידי עידוד שאלת שאלות על ידי התלמידים

<https://pop.education.gov.il/teaching-practices/search-teaching-practices/encourage-students-to-ask-questions>

הגיע זמן חינוך, שאלות אפקטיביות שרותמות את התלמידים ללמידה

<https://www.edunow.org.il/article/2795>

ניהול דיון, מיכל שודל

<https://tlc.huji.ac.il/sites/default/files/tlc/files/discussion.pdf>

"הטובה שבמידות האדם, היא, שיהיה שואל"

רבי שלמה אבן גבירול

מקום לשאלה - שאלת שאלות מניעות למידה

<https://www.youtube.com/watch?v=EXmn54bMwes>